

הלכות פסח סימן תסח

(ג) בחנם אסור. יגיש מי שאוסר (ד) אפלו על-ידי (ה) אינו-יהודי, (ה) יגיש מי שמתיר (וכן היא הפנה); ב הפמה דברים אמורים, פשעושה (ו) מלאכה (ז) להשתפר (או בחנם (ח) והוא מלאכה גמורה, להפך בגדים ממש) (ט); אבל (ח) מתקן הוא כליו ליום-טוב, וכן מי שכותב ספרים (י) (ט) לעצמו דרך למדו, מתיר; ג יקדם חצות, (י) מקום שנהגו לעשות מלאכה עושין, מקום שנהגו (ז) (יא) שלא לעשות אין עושין; הגה (יב) ולידן, (ה) מקום שנהגו שלא לעשות (מהרי"ו). (יג) ודוקא מלאכות גמורות, אבל שאר מלאכות, אפלו מנהג ליכא (מהרי"ב); ד (ו) (יד) *החולץ ממקום שעושין למקום שאין עושין, (טו) לא יעשה

ג פוסקים (ד) ודוקא
בסימן ע"ה טו
בשם אבי השו"ת וכן
כסב ה"א"ש ו' משנה
ע"ג

שערי תשובה

הנה נפק חטים נמצא שהיא קונה חטים, ולי נראה שאם צריך להנגלת אין לכולל שמהם חטל וכול לומר פרוש שאין רוצה להגות חטל, והנה לפיכך שפסוקים ומהם להשליך חטל לשרית-הכבים חטום כמות שהוא, ע"ש: (ה) אינו-יהודי, עבדו, ועין שבות-יעקב ח"א שכתב שאף שקראו מיד לא פלאגי לבי להקל למעשה נגד מהרי"ו ומהרי"ל ואפלו ברמל בכל ענין-שבת, ע"ש כ"ו.

באר היטב

לגמרי בהבחיב, וע"ל סי"ק לו מש"ש, פתוב ב"ט טנא: קל עקני פסח לא יאשה ע"י אינו-יהודי:

(ה) א"י, ונהגו להספיר ע"י א"י אחר חצות, אבל ע"י ישאל אסור, וכ"ש שלא יספר ישראל לא"י, וכתב מהרי"ו ומהרי"ל דגם נטילה צפונים אסור אחר חצות, וא"י סמיר פנטילת צפונים אם שבת לשל קדם חצות, עכ"ל אסור אחר חצות, וכל מה דשרי ב"ח"ה כ"ש דשרי ב"ע"פ, לא יתנו הנשים בגדים לבוסם (ג) להשתפר, ופועל שאין לו מה לאכל מטר לעשות מלאכה להשתפר, כנה"ג: (ג) לעצמו, אבל לאתרים אפלו בחנם אסור, לביש ועין סימן תנא: (ד) שלא לעשות, ובלילה מטר עד הנץ החמה: (ה) מקום, והלביש סתם שלא נראה נהגין אסור, ע"ש: (ו) החולץ, עין ח"י שהאר"ק פה ונאפלו בעצמה אסור], וקבאר שם דאם באיתה מקום נהגו אסור בדבר הפאנציי"ן¹ [נתגלוש אוהו הקהל וקבאר בגי'אדם אחרים ונתלשבו שם שפנהגם לאכל

באר הלקה

בבעור חמץ וחקקו העצה לצרף מחר, אלא רוב הפוסקים תוספין טעם התירושלמי, ואסורין אפטר דאין לחמור: * החולץ וכו', עין משנה ברוחה, ודע, דסע"ף זה ק"ל הוא לשון הנכבדים, ונקלקו האחרונים בפרושו: דעת הט"ק אברקם ועוד א"ה אחרונים דהוא סובר גס"פן הנתפסות והרא"ש, וכו' שהספיר הפגור-אב"טם את קל הסע"ף לפי זה וכו' שהתקנה כמשנה ברוחה, ודעת הש"ך ביו"ת ד"צה סוף

משנה ברורה

ברכה מאותה מלאכה⁵⁶: (ג) בחנם אסור. אם הוא מלאכה גמורה, וכולקמה בפסעי' ב: (ד) אפלו על-ידי אינו-יהודי, כמו (ג) כהל- המוצר: (ה) יגיש מי שמתיר, אפלו הוא עושה בביתו (ד) של ישאל, דסבירא לה דלא החמירו בזה באמירה לעצמם כמו כהל- המוצר יום-טוב, ולענין להספיר על-ידי עכו"ם אחר חצות,

הסכימו (ה) הברה אחרונים להקל אף שמשנה ראש' לצד המספר ומספר קצת, אבל על-ידי ישראל אסור (ו) אפלו בחנם משום דהיא מלאכה גמורה⁵⁸, ונטילת צפונים אם שכתב לטל איהן קדם חצות, (ז) יש להקל אפלו על-ידי עצמו או על-ידי אחר בחנם: ב (ו) מלאכה להשתפר, וכה (ט) אפלו אינו מלאכה גמורה אסור, ונאפלו אם הוא לצרף יום-טוב, כהבו האחרונים, דפועל שאין לו מה יאכל מטר לעשות מלאכה להשתפר⁵⁷: (ז) והוא מלאכה גמורה, וכה אסור אפלו לצרף יום-טוב, וכתבם פליז הוא בכלל מלאכה גמורה ואסור⁵⁹, ולכוססח צפונים (ט) מטר בכל גני למן אחר חצות, כהבו האחרונים, דכל מה שמתיר לעשות בחלו של מועד, כגון דבר האבדו, או שעושה מעשה הדייט ולא מעשה אפן ויש בו צרף המועד, וכיוצא בזה משאר דברים המקרים בחלו של מועד, כל-שפן שמתקרים בערב-פסח אחר חצות⁶⁰, וכן כל אותן שהחירו לספור ולכוסס בחלו של מועד, כגון הכא ממדינת הים והיוצא מביח האסורין, מתירן גס"פן בערב-פסח אחר חצות⁶¹: (ח) מתקן הוא כליו ליום-טוב, ורצה לומר, כלי ישן שנתקלקל קצת או בגדי שנקרעו קצת, נשאי לתקן ולתקנם לצרף יום-טוב, והוא הדין שמתיר כל זה לצרף חכרו אם הוא בחנם, נכתבו האחרונים (י) דאפלו מעשה אפן מטר בזה: (יא) לעצמו דרך למדו, דכין שנהגו לעצמו הוא בותב (יב) אינה נראית כמלאכה גמורה, שכתבאי אינו מתקן להתיבה גמורה וכוונתה, והני פתקון בעלמא שהחירו לצרף המועד⁶²: (יג) אפלו בחנם אסור בזה⁶³: (ד) מקום שנהגו כ"ו עושים, ונאפלו בשכ"ו, ובסע"ף ה יבאר סע"ף זה, עין שם במחבר ורמ"א: (יא) שלא לעשות, הנינו מנ"ח חמץ וילמקלה, [וכל הלילה מתרן], ונאפלו בניהם אחריתם עד סוף קל הדורות אין רשאי לעשות משום "אל חטש תורת אפך", ונאפלו מתיר אין מועיל בזה⁶⁴ [ואחרונים]: (יב) ולידן וכו', עין בלבוש ובשאר אחרונים שאין זה מסכס, כי יש הרבה מקומות שנהגין לעשות עד חצות, ועל- פן תלוי כל אחד לפי מנהג מקומם⁶⁵: (יג) ודוקא מלאכות גמורות וכו', כפ"ל בפע"ף ב בה"ש"ה בלאחר חצות: ד (יד) החולץ וכו', כללו של סע"ף זה לפי דעת מגן-אברהם וכתבם מפ"שים שהחליטו כמותו (יג) להלכה הוא כן: כשאדם חולץ מעירו לעיר אחרת, ובעירו נהגו להקל באיתה דבר ובעירי שבת בה מתמירים בזה, אם אין דעתו להשתקע בעירי הזאת בהמירוהו אינו חל עליו חמירי מקום זה מעקר הדין, וכול לנהג להקל כמנהג מקומו בעצמא בתוך ביתו, אבל בפרהסיא אין לו להקל מפני הפחלת; וכל זה בדברים שאפשר לעשותם בעצמא ולא יתנדע לאנשי המקום, אכן בדברים שאי אפשר לעשותם בל"כ בעצמא, כמו מלאכה, אין לו לעשות אף בעצמא בתוך העיר⁶⁶: (ז) אלא יצא לעיר חוץ לתחום העיר ושם יוכל להקל כמנהג מקומו, ודבריהם להשתקע⁶⁷, חל עליו מנהג המקום חפך כשכתב לתחום העיר, ונאפלו אם ירצה אחר-כך לצאת חוץ לתחומה של עיר ולהקל כמנהגו (טו) אינו רשאי, שכבר חל עליו מנהג מקום זה כיון שכתב לקבץ לקבץ מקומו, וכן היא הדין אם מנהג מקומו להחמיר והלך למקום שמקליו, תלוי גס"פן בזה, דאם דעתו להשתקע שם, נפקע ממנו חמירי מקום שצ"ע משם (טו) משבא למקום הקרש ומטר לו להקל כמנהג אותו המקום; ואם אין דעתו להשתקע במקום זה, צדין לא נפקע ממנו חמירי מקום שצ"ע משם, ואסור לו להקל באותו דבר כמנהג המקום הזה, ומכל מקום אין לו להתראות בפני אנשי אותו מקום שביכירו בו שאינו נוהג כמותם, מפני מתלקת, אלא יחמיר בעצמו⁶⁸, ועשה נבאר בפרטיות: (טו) לא יעשה וכו', ומירי לשדצתו

שער הציון

(1) פוסקים: (ד) בטרדיכי, וכתב בבית-יוסף: (ה) מהרש"ל וכו' ונאליה רבה וכו' אדם ומגן-האלף: (ו) אחרונים: (ז) אליהו זוטא, וכן הסכים הפרי"מנדים וכו' אדם, דאפלו כהל-המועד וספא רב פוסקים מתירין בפסיון חקלב, ויש לסת"ף על זה על-פ"ל פנים בערב-פסח דקיל טח"ל-המועד: (ח) על-ידי מטר וכו': (ט) כן נעזר אליה רבה, ולא בעצנת-תקנים, וכן פסק בספר נטני-האלף: (י) התגר"ח פתב דאם הוא בשכ"ו, אפלו מעשה הדייט ולצ"כ המועד אסור; ולפי מה שכתבאר בסימן תקמב בשערי-תשובה בשם הודיע ביהודה דבזה אפלו כהל-המועד מהרי"ו¹, כל-שמן שיש להקל בזה בש"ב-פסח אחר חצות: (יב) אליהו זוטא: (יג) אחרונים: (יד) עין באור הלכה: (טז) עין לקמן בסימן תצו כמגן-אברהם דצ"ח קט"ו ו' קשם הרמב"ן: (טז) אחרונים: (טז) הנינו לתוך החומה: הר"ם: 1 חלב שחמח הקדים שעל הפרס.

הלכות פסח סימן תסח

ביאורים ומוספים

ולחספיד תלמיד חכם שמת בפניו של מת, כתב בביה"ל לקמן (סי' תקמז סי' ד) שמתוך שאף שבחול המועד מחמירים בזה, מימ בערב פסח אחר חצות מותר להספידו.

[שענה"צ סי' ק"ו]

בשם הנוהג ביהודה דקנה אפילו בחל-המועד מקורו¹².

12) וראה בביה"ל לקמן (סי' תקמא סי' ד) אלא שהקשה על דברי הנודע ביהודה (הגרש"ב הלדנברג).

[משנ"ב סי' ט]

דקני קתקין בעלמא שהתירו לצרף המועד¹³; ולגאריים, אפילו בקתום אסור בקנה¹⁴.

13) ובשצריך לכתוב לעצמו מזוה או תפילין לצורך אחר המועד, או לכתוב לאחרים לצורך המועד, או בשאין להם ספר תורה לקרוא בו לציוור, כתב השו"ע לקמן (סי' תקמא סי' ב) ובמשנ"ב שם (סי' י) שיותר לכתובם אף בחול המועד.

14) ובטעם הדבר כתב האליה זוטא (סי' ד), שכשכותב לאחרים נחשב הדבר כמלאכה גמורה, ולכן אסור בערב פסח אפילו לצורך מצוה, ואפילו אם אינו נוטל שכר, מפני שעשאוהו כיום טוב.

[משנ"ב סי' יא]

ואפילו הקנה אין מועיל בקנה¹⁵.

15) ובטעם הדבר כתב הקרבן נתנאל (פסחים פ"ד סי' ג אות ח), שהתורה מיעלה בכך שהגורר מתחרט שקיבל עליו דבר זה בתורת נדר, ועל ידי כך נחשב הנדר לנדר שגנה, ואין לומר כן אלא בגורר עצמו ולא בבנים שאסורים מחמת נדר אביהם, שהרי אינם יכולים להתחרט על קבלת הנדר של אביהם.

[משנ"ב סי' יב]

ועל-כן תלוי כל אקור לפי מנהג מקומי¹⁶.

16) והמנהג בירושלים, כתב הפרי"ח (סי' ג) והביאו בלוח ארץ ישראל, שלא לעשות מלאכה כל היום, מכיון שמתקבצים בה גם אנשים ממוקמות שנהגו שלא לעשות מלאכה. מאידך, דעת הרש"י אויערבך (הלכות שלמה פסח פ"ח דבר הלכה אות ח) שלא שמענו שנהגו כן, והוסיף שאף לפי הפרי"ח אין המנהג אלא בתחום העיר ירושלים שהיתה בזמן בית המקדש, ולא בכל מה שנקרא כיום ירושלים.

[משנ"ב סי' יד]

אין לו לעשות אף פצנעא פתוף העיר¹⁷.

17) וטעם הדבר ביאר בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"ב סי' כג), שאף כשעושה בצנעא, שמא מטרת המלאכה ישכח מלהזהר כשיראה אנשים וראה שם מה שלמד מכך לענין המתפלל בבית הכנסת שמתפללים בנוסח שונה משלם.

[משנ"ב שם]

ודעתו להשתקע¹⁸ וכו', אלא יחמיר פצנעא¹⁹.

18) ובזמנינו, כתב בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"ג סי' עד) שאף כשבא עם בני משפחתו אין זו הוכחה לקביעת מקומו במקום זה, כיון שבזמנינו דמסייעה ממוקם למקום היא רק טירחה קטנה, אלא תלוי הדבר רק אם דעתו לחזור. אכן, אם יש הסתברות גדולה שיתעכב במקום זה וגם ימצא בו פרנסה ולא ירצה לחזור למקומו הראשון, כתב (שם וסי' עה) שמחמת כך נחשב שאין דעתו לחזור. מאידך, העירך השלחן (סי' תצו סי' ה) כתב שאם בא לברו תלוי הדבר אם דעתו לשהות שם י"ב חדש שאו צריך לנהוג כאותו מקום, או שדעתו לשהות פחות מי"ב חדש שאו נהוג כמקום שיצא משם.

המשך בעמוד הבא

[משנ"ב סי' ב]

אינו רואה סימן פקקה מאותה מלאכה⁵.

5) ובביאור כוונתו יאנו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה, כתב לעיל (סי' רנא סי' ב) לגבי העושה מלאכה בערב שבת, שאף אם יראה במלאכה זו יפסיד כנגדה במקום אחר.

[משנ"ב סי' ה]

משום דהיא מלאכה גמורה⁶.

6) ואם מספר את עצמו, כתב הרמ"א (יו"ד סי' שצט סי' ג) בשם מהר"י מינץ (סי' ד) שיותר, וכן ביאר הש"ך (שם סי' יב) שלא נאמר האיסור אלא כשמסתפר על ידי אחר. מאידך, השו"ע הרב (סי' ה) כתב שאפילו לספר את עצמו אסור, וכן הורה הגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי קובץ בעניני ניסן עמ' לו הע' ג) שיש להורות להחמיר בזה, ולכאורה משמע שכן דעת המשנ"ב שלא הביא היתר זה.

[משנ"ב סי' ו]

דפויעל שאין לו מה יאכל מטר לעשות מלאכה להשתפר⁷.

7) וגדר פועל שאין לו מה יאכל, כתב לקמן (סי' תקמב סי' ז) ושענה"צ שם (סי' יד) לענין חול המועד, שדעת המג"א היא שאין לו כלל מה לאכול, אבל אם יש לו לחם ומים אסור לו לעשות מלאכה. אך יש אומרים שגם אם יש לו מה לאכול רק שאין לו צורכי יום טוב, מותר לו לעשות מלאכה, וכתב השו"ת הלכות (שם סי' ט) שראוי להחמיר כדעה הראשונה.

ואף כשהתירו לו לעשות מלאכה כדי שיהיה לו מה לאכול, כתב במשנ"ב (שם) בשם המג"א שצריך על כל פנים לעשות את המלאכה בצניעא, כיון שהרואה לא יודע שהפועל הוא עני רחוש שעובר על דברי חכמים, ומימי אם אינו יכול לעשות בצניעא, מותר לו לעשות בפרהסיא, כיון שאין לו מה לאכול כלל. אך אם יש לו מה לאכול ורצה להשתכר בשביל שמחת יום טוב, וכדעת היש אומרים הניל, בכל אופן אין לו להקל בזה בפרהסיא.

[משנ"ב סי' ז]

בכבוס קליו הוא בקלל מלאכה גמורה נאסור⁸ וכו', דקל מה שמתקן לעשות בחלו של מועד, כגון דבר האסור⁹ וכו', דברים הנפטרם קחלו של מועד, קל-שכן שמתקנים בערב-פסח אחר הצות¹⁰ וכו', מתקין פסחן בערב-פסח אחר הצות¹¹.

8) והפעלת מכונת כביסה קודם חצות, כשיודע שתמשיך בפעלתה גם לאחר חצות, הורה הגרי"ש אלישיב (קונטרס דיני פסח וספירת העומר עמ' 12) שמוותרת.

והיהו בגדים לאחר חצות לצורך המועד, הורה החזו"א (אמרי יושר עמ' צט) שיותר וראה בארחת רבנו ח"ב עמ' נו, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ג תשובה א).

9) ולעשות מלאכת דבר האבד, כשאינו מוצא פועל בחינם או שאין לו מה יאכל וגם לא נכרי שעובד בשכר, הורה הרש"י אויערבך (שש"כ פמ"ב הע' קמד) שיותר לשלם לפועל יהודי את שכרו המלא, קל וחומר מהול המועד שיותר כבוה אופן. אמנם העיר (מילואים שם) שיש לעיין בזה, שלכאורה יש בכך משום איסור ילפני עירי שמכשיל את הפועל בעשיית מלאכה בערב פסח.

10) ומכירה או קניה בחנות לצורך המועד, כיון שהיא מותרת בחול המועד, משמע שהיא מותרת גם בערב פסח אחר חצות, וכן כתב בקובץ מבית לוי (קובץ בעניני ניסן עמ' לו אות ח) שהיא מותרת.

11) ומלאכות אלו כחטפורת וכיבוט כשהותר לעשותן בערב פסח, כתב בביה"ל לקמן (סי' תקמב סי' ד) אפילו שדאי מותר לעשותן אפילו בשכר, שדוקא בחול המועד אסור הרא"ש (מועד קטן פ"ב סי' ט) לטול שכר בעבורן, משום שהוא כעובדא דחול, אבל בערב פסח שהוא חול אין לאסור מטעם זה.

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תַּסַּח

ביאורים ומוספים

22) ואם עבר על מנהג המקום שבא לשם תעשה מלאכה ביום טוב שני, כתב לקמן (סי' תצו ס"ק ט) שאין מנדין אותו.

[משנ"ב ס"ק כג]

אינו אסור מעקר הדין אלא שנגזר לאסור²² וכו', ת"ס ושלום לעבד מִפְּנֵי חֵשֶׁשׁ אֵיבָה וּמִתְלַקְתָּ²⁴.

23) וזהו רק בהולך למקום אחר שלא ישנה משום המחלוקת, אבל בשנמצא במקומו, כתב הרמ"א לקמן (סי' תרצ ס"ז) שאין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו, כי לא להנבם הוקבעו. וכתב בביה"ל שם (ד"ה ואין) שאם יש מנהג שיש בו צד איסור, שוב אין לנהוג במנהג זה.

24) ומי"מ גם כשבני אדם מלעיגים עליו בעבודת השם, כתב לעיל (סי' א ס"ק ה) שלא יתקוטט עמהם, כיון שמידת העוות מנוה מאד ואין ראוי להשתמש בה כלל אפילו בעבודת השם, כי יקנה קנין בנפשו להיות עו אפילו שלא במקום עבודתו יתברך. והוסיף בביה"ל שם (סי' ד"ה ולא), שהיינו רק כשעושה בעצמו מצוה ויש המלעיגים עליו, אכן אם יש אפיקורסים המתקוממים על התורה ורוצים להעביר את העם מרצון ה', ופתח בשלום ולא נשמעו דבריו, מצוה לשנאתם ולהתקוטט עמהם ולהפיר עצתם בכל מה שיוכל.

[ביה"ל ד"ה וחמיר]

כְּמוֹ שֶׁמֵצוּי בְּקִהְלוֹת הַגְּדוּלוֹת שֶׁמִּצְצָאִים בָּהֶם בְּמֵה קִהְלוֹת שֶׁכֵּל אֶחָד מִתְנַהֵג בָּפִי מְנַהֵג אֲבוֹתָיָהּ מִדֹּר הַדָּר²⁵.

25) וכן במקומות שהתקבצו שם אנשים מכל המדינות ולא נקבע שם מנהג קבוע, כתב בשו"ת אגרות משה (אהע"ז ח"א סי' נט) שיכול כל אחד לנהוג כפי מנהג המקום שבא משם, ואין בכך איסור של לא תתגודדו, ובמקום ישוב חדש שרוב האנשים שהתישבו שם בתחילה באו ממקום שנהגו להחמיר, כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' פא) שחייבים הם להמשיך במנהגם להחמיר, אבל אם בתחילת ישוב המקום רק מקצת האנשים שדיו שם באו ממקום שנהגו להחמיר ובוהו כבר נסתלקו חומרי המקום ההוא, גם אם לאחר מכן הצטרפו אליהם עוד מאנשי אותו מקום ונדחו רוב האנשים ממקום שמחמירים, כבר הסתלקו מהם חומרות המקום שבאו משם, ושוב אינם צריכים להחמיר בהן.

ואם באו מחצה ממקום שנהגו להחמיר ומחצה ממקום שנהגו להקל, כתב בשו"ת אגרות משה (שם ח"ב סי' טו) שכיון שפון הראוי לקבוע מנהג אחד לכולם, רשאים הם לקבוע מנהגם להקל, ומשום שאלו שבאו ממקום שנהגו להקל אינם רוצים להחמיר, ואלו שבאו ממקום שמחמירים אינם מחייבים להמשיך במנהגם, כיון שדינם כבאו למקום שנהגו להקל, וממילא נחשבים הם כבאו למקום שמקילים בו, ולכן אם אין דעתם לחזור למקומם מותר להם להקל.

[משנ"ב ס"ק טז]
שָׁל יִשְׁרָאֵל²⁶.

26) ואף מקום שגרים בו רק כמה יהודים, כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' כד אות ב) שהוא בכלל ישוב של ישראל.

והבא מוארץ ישראל לחוץ לארץ למקום שהיהודים הדרים בו אינם שומרי מצוות, הורה הגרש"ז אויערבך והגר"ש אלישיב (יו"ט שני כהלכתו פ"ג ס"ט) שמי"מ אסור לו לעשות מלאכה ביום טוב שני ואפילו בצינעא, משום שאין לחלק בתקנות חז"ל, ועוד שמא יעשו תשובה ויבואו לנהוג היתר ביום טוב שני.

[משנ"ב ס"ק יט]

וְיִכּוֹל לְהַתְּנֵהוּ בְּקִלֵּי הַמָּקוֹם שֶׁיִּשְׁעֵב בֵּינֵיהֶם עֲקָשׁוֹ²⁷.

27) ומטעם זה, אשה שנישאת לבעל שמנהג קהילתו שונה ממנהג קהילתה, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קנח) שמאחר שנחשבה מועילה להחשיב אדם כמו שדר ומשתקע במקום מסוים ועליו לנהוג כפי מנהגי מקום זה, כל שכן אשה שעשתה מעשה ונישאה שאין בידה לחזור מכך שקובעת את מקומה אצל בעלה, וצריכה היא לנהוג כפי מנהגיו בין לקלא ובין לחומרא, ואף אינה צריכה לעשות התרת נדרים על מנהגה הקודם. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' פג) כתב, שאם נישאת בעירה ועוד לא הלכו לעיר, עדיין לא חלו עליה דיני מקומו, אלא שאם הוא מקפיד על כך צריכה היא לעשות רצונה ולנהוג במנהג מקומו, ואם הם מעיר אחת אבל משתי קהילות הנהוגות במנהגים שונים, מיד כשנישאת גילתה דעתה שרצונה לקבוע עצמה כמנהג אנשי קהילתו וחייבת בכל מנהגיו.

אכן בשו"ת התשב"ץ כתב (ח"ג סי' קעט), שאשה הנישאת נכללת בחיובי בעלה ופטורה ממנהגי קהילת אביה, ולא משום שנחשבת כקובעת מקומה במקומו, אלא משום שאשתו כנופו. וכן הורה הגרש"ז אויערבך (יום טוב שני כהלכתו פרק אחרון הע' נ-נג), שאין הטעם משום דין הולך ממקום למקום, אלא כיון שהיא משועבדת לבעלה לשמשו צריכה היא לנהוג כמותו. והוסיף, שאף אינה צריכה לעשות התרת נדרים על מנהגה הקודם, שכיון שאין ידוע למי תנשא, מתחילה לא חלו עליה חיובי מנהגו מקומה אלא עד שעה שתנשא לבעלה ולא לאחר מכן, ומשום כך מועילה מחילתו של הבעל שתוכל להמשיך לנהוג כפי מנהגה קודם החתונה.

ובשבם החזו"א הובא (תשובות והנהגות ח"ב סי' רלא) שרשאי האיש להניח לאשתו להחמיר כמנהג בית אביה, כשאין מפריע לו הדבר במנהגיו.

[משנ"ב ס"ק כ]

וְחִפְרֵי מָקוֹם שֶׁהֵלֵךְ לְשָׂמָ²⁸.

המשך מעמוד קודם

חיים שאל (ח"א סי' נה) שאסור, מאידך, הגרש"ז אויערבך הורה (יו"ט שני כהלכתו, פרק אחרון הע' ב) שלגבי יום טוב שני יכול להתנהג בפני אשתו ומשפחתו כפי מנהג אנשי מקומו, כיון שהם יודעים שהוא בא ממקום אחר.

ולענין חיוב תענית בהולך ממקום למקום, ראה בשריע לקמן (סי' תקעד סי' ב) ובמשנ"ב שם (סי' ד) ובשערי צדק שם (סי' ה).

19) ולהניח תפילין ביום טוב שני בביתו רק בפני אשתו, כתב בשו"ת

באר הגולה עז

ד משנה ט ח ספ
נ"ב * (ק' הם דברי
הטובים בעל ה
מלכות יכ"ט
ומה שאמר עין מי
שדעתו לחור הוא
קלל לכל העמים
ולמדו הנביאים סב
מכשמה דרבה בר בור
תתה ט"ס זכ"א שהיא
ט"ב הפידי (ועין בקונת ג' חלק א) ט משנה ט"ס נ"ד י קרא"ש ט כ ספ משנה פ'כ"ב

הלכות פסח סימן תסה

(טו) יְיָשׁוּב (יז) מַפְנֵי הַמַּחְלֶקֶת, אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא (יח) בַּמִּדְבָּר. וְהוֹלֵךְ * מִמְקוֹם שְׂאֵין עוֹשִׂים לְמָקוֹם שְׂעוֹשִׂין (יט) לֹא יַעֲשֶׂה, וְנֹתְנִים עָלָיו חֲמָרֵי מָקוֹם (כ) שִׁנְעָא מִשָּׁם (כ) * וְחֲמָרֵי מָקוֹם (ט) שֶׁהֵלֵךְ לְשָׁם, (כא) וְאֶף-עַל-פִּירְכָן לֹא (י) יִתְרָאָה בְּפִנְיֵיהֶם שֶׁהוּא בְּטַל מַפְנֵי אֶסוּר לְעוֹלָם אֵל יִשְׁנֶה אֶדָם מַפְנֵי הַמַּחְלֶקֶת. (כב) וְכֵן מִי שֶׁדַּעַתוֹ לְחֹדֶר לְמָקוֹמוֹ, נוֹהֵג בְּאֲנָשֵׁי מְקוֹמוֹ בִּין לְהֶקֶל בִּין לְחֶמְדָּר, (כג) וְהוּא שְׂלֵא (יא) יִתְרָאָה בְּפִנְיֵי אֲנָשֵׁי הַמְּקוֹם שֶׁהוּא כּוֹ (כד) מַפְנֵי הַמַּחְלֶקֶת: ה' אֲפֵלוּ בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָ לְעִשׂוֹת, (כה) לֹא יִתְחַלל בַּתְּחִלַּת מְלֶאכֶה בְּאַרְבָּעָה עָשׂוֹר אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא יְכוֹל לְגַמְרָה קֶדֶם יְחֻצוֹת, אֲבָל אֶלְאֵי שְׁלֵשָׁה אֲמָגְוִיּוֹת בְּלֶבֶד הֵם

באר היטב

בצנעה לכן לא שרי אלא במדבר. ומשמע פ'ין דאם באו ומצאוהו אוכל צריך לכסות כפניהם המאכל. אבל כפי ת"ח שיוצאים שנה תלוי במקנה א"צ לכסותו, ועי' בסימן העז [וכי"ד סוף סימן פ' ותי' רש"י] ומתהלך חביב וז"ל. ובמחרי"ל כ"י: הואיל דתוסי' פסחים י"ד פתחו דביתוהוילין מסתקרא לנהג אסור בלאכה כע"פ שמתקבצים שם ממקומות המחקירים, נהגו שלא לאכל בכייתו רי"ש"י פאנצ'ר'ן, עין מ"א שדחה ראיה שלו, ומה שכי' הפרדכי רצני גרמני"א צ'ריכים להודיע לבני מנגי"א בדרברים שנהגו להקל, ע"ש. ועין בחבורי' מנהג מדינה' פי' שם יבוא איש איש על מקומו, ועמ"א בארף:

באר הגולה

סימן ריד, וכן הוא ג"כ דעת החקיעלב והר"א, שהרמב"ם יש לו שיטה אחרת בזה, ודלדידה הוולף ממקום שעושיין למקום שאין עושיין ואין דעתו לחוד, אפלו הכי במדבר מטר, ודלדידהו אסור כנה, ובדעתו לחוד, לדידה מטר אפלו ד'שוב כל שהוא עושה בצנעה, ודלדידהו אסור, אם לא במדבר ד'הינו חוץ לתחום העיר: וכן בהולף מפקום שאין עושיין למקום שעושיין ואין דעתו לחוד, אסור לדידה, הצריך לנהג כחמרי הפקום שצ"א משם, ודלדידהו מטר בזה, ובפל פקום לדעת פ"ח ש"ך שם וכן החקיעלב וכן ראייתו בעוד איתא אחרונים דנקיטי מהחוספות והוא"ש, וכמו שפ"ח החמ"ר בסימן תצו וביסימן תקעד ובדורה דעה בסימן ריד, ולכן נקטי כהנהגה דברי הסעיף הפורוש המנך אברהם, ובשום דעל-כל-פנים להלכה נקטי כנהגה אפלו ש"ך והחקיעלב: * וְחֲמָרֵי מָקוֹם וְכוּ'. עין באחרונים שכתבו, דלא פקעי מנה חמרי מקום שצ"א משם אלא ב'דוקא אם למקום שצ"א שם: וש מנהג קבוצ להסר, אבל לא כפי' שאין בה מנהג קבוצ, וכתבו עוד, פקעהל שנוכרה, ונתלשבה על-ידי אנשים אחרים שנוהגים היו להקל באיזה דבר במקומות שכאז משם, אין מחזיקים גם צמח להחמיר, אף-על-פי שהעיר סתרכה הזאת בישובה היו נוהגין אנשיה להחמיר בדבר זה, מאחר שנאשיה כבר נהגוהו ממנה נהבטל מהנהגם, ובפרי מגדים מסתמך אפלו בנשאר בה קצת פ'ין שנתגלו רבם, עין שם. ולענין דעתו בנשאר בה אפלו מעוט, כל שיש צריך שם להקל עליה, כבאים לשם מתחזקים לנהג כמנהג המקום הזה, דאין שעור לקהלה, וכמו שמוכח מפר' תד"ש שמוכח לקמה, ואפליי כבאים לחוכה רבים מהנהג, ונשפלים מהם להמעוט שבה, אם לא שהקהלה התדשה מתנהגת בפני עצמה ואינה מתערבת עם הקהלה השנהגה בעניניה, כמו שמצינו בקהלות הגדולות שנוקצאים בהם כשה קהלות שכל אחת מהנהגת כפי מהנהג אבותיה מדר' ירו', וכן מתבאר בספר פרי תולד, ובבאר שם דקהלה שיש בה מנהג מקרי קהלה והבאים לשם נשפלים, ופשוט דכתתו שיש לה על-כל-פנים כל צרכי צבד פשוטה, דהנוי בית-ביתנות, ומתפללים בה בכל יום בצבור, ויש להם מורה צדק

הפאנצ'רין! במדינתם, אך מחזיקים לנהג כחמרי מקום שהלך לשם, כיון שנבטל ההלך נבטל מהנהגם ונסתלק מעשה ראשון, ע"ש. ועמ"א ס"ס תצ"ג: (!) במדבר. קשדעתו לחוד, ואם הוא ע"ן חוץ לתחום העיר, אפלו אין דעתו לחוד שרי, כ"ן, מ"א: (כ) שִׁנְעָא. קשדעתו לחוד, אבל אין דעתו לחוד נוהג אפלו קבלי מקום שהלך לשם, ש"ס, עין פ"ח יודיער'ן: (ט) שְׁהֵלֵךְ. אע"פ שדעתו לחוד, מפני המחלקת: (*) יִתְרָאָה. פי' קשפיהג חמרי מקום שצ"א משם אל יתראה וכו': (יא) יִתְרָאָה. משמע הכלל הוא לכל מידי דאכילה ושאר דברים שפרין בצנעה, חוץ ממלאכה דא"א לצשות

משנה ברורה

לחוד למקומו, דאי אין דעתו לחוד אפלו בפדבר אסור: (טו) בְּיִשׁוּב. של (יז) וְיִתְרָאָה, וכל שפ"א לחוף תחומו של איתו המקום מקרי בא ב'שוב: (יז) מַפְנֵי הַמַּחְלֶקֶת. ואפלו בצנעה, דמלאכה אי אפשר לעשות בל-קף בצנעה שלא יתדע: (יח) בַּמִּדְבָּר. רוצה לומר, בשדה העיר חוץ לתחום, שאין אנשי הישוב מצויין שם, כיון שדעתו לחוד למקום הראשון שמקלין שם: (יט) לֹא יַעֲשֶׂה. זה מרי גס-בן בדעתו לחוד למקומו, ועל-כן לא נקבע מפני חמרי מקום שצ"א משם, אבל בדעתו להשתקע כאן לעולם אין צריך להחמיר במנהג מקומו שצ"א משם, ויכול להתנהג כקלי המקום שישב ביניהם עכשיו, וכמו שמוכח מברי' המסבר לקמן סימן חקנר: (כ) וְחֲמָרֵי מָקוֹם שֶׁהֵלֵךְ לְשָׁמָיִם. ואף-על-פי שדעתו לחוד, מפני המחלקת, וכפ"ל בריש הסעיף: (כא) וְאֶף-עַל-פִּירְכָן לֹא יִתְרָאָה וכו'. קאי אהיכי דנותנין עליו חמרי הפקום שצ"א משם, לא יתראה וכו', וכל זמן שלא יראה הכר לפנייהם שהוא בטל מתחת אסור לא יהיה שום מחלקת, דמימר אקרי מלאכה הוא דלית לה [נגמרא]: (כב) וְכֵן וכו'. הלשון מגמגם מאד, דהא כל הסעיף קאי בדעתו לחוד למקומו, וכמו שפ"כנו: וכתבו האחרונים דקצור לשון יש פ"ן וחסר תכתי כ'ל', ונתכנה, דלאו דוקא ממקום שעושיין מלאכה למקום שאין עושיין, דהוא הדין בכל מנהג שבמקום זה נוהגין בן ובמקום אחר נוהגין באופן אחר: (כג) וְהוּא שְׂלֵא יִתְרָאָה וכו'. פולל בזה שני גו"י: א) היכי דמנהג מקומו להקל ומקל, צריך לנהג על-כל-פנים שלא יתראה בכפי אנשי המקום דבר זה, וכפ"ל בריש הסעיף, אלא דבזה לא הצריך לצאת במדבר כמו ברש"א לענין מקום שעושיין קשיעשה בעיר, מה שאין בן בשאר מנהגים לא יתודע קשיעשה בצנעה, ועל-כן לא החמיר עליו רק שלא יתראה בפני וכו', רוצה לומר, שלא יעשה בפניהם. ב) היכי דמנהג מקומו להחמיר ומחמיר, צריך לנהג גס-בן שלא יתראה בפניהם שהוא מחמיר, וכפ"ל לענין מלאכה. אקנ"ס היכי (יח) שאי אפשר לו שלא ירגישו בו שהוא משנה ממנהגם, יש לו לנהג לקלא כמותם אפלו בשדעתו לחוד למקומו שמחמירים, מפני המחלקת, ודוקא אם הדבר הזה אינו אסור מעשר הדין אלא שנהגו לאסור²⁸, אבל דבר שהוא אסור מצד הדין (יט) אפלו אסור דבפ'ן, חס ושלום לעבור מפני חשש איבה ומחלקת²⁹, ומוטב לסבל על עצמו קטנות ולא לעבור על דברי סופרים, שהעובר על דברי סופרים ח"ב מיתה בידי שמים: (כד) מַפְנֵי הַמַּחְלֶקֶת. פתחו הפוסקים, דאם מנהג אנשי מקומו להקל, וצ"ה במנהגו בצנעה ומצאוהו אנשי המקום שהוא בו עכשו, צריך להפסיק ממנהגו שלא יכירו בו, מפני המחלקת, אבל אם מצאו תלמיד-חכם אין צריך להפסיק, דתלמיד-חכם יודע שנהגו במנהג ואין פ"ן מחלקת, ומכל מקום להתחלה לא יעשה במנהגו אפלו בפני תלמיד-חכם: ה) (כה) לֹא יִתְחַלל וכו'. רוצה לומר, (כ) אפלו אם יוצה לעשותם לצורך המוציא, וקא דהזכר לעיל דבמקום

שער הציצין

(פ) מגד-אבותם לקפון דסימן תצו: (יח) זה הציר רק בשאר מנהגים אבל לא לענין מלאכה, דשם יאמר מלאכה הוא דלית לה דבמה פ"לני איבא בשוקא, ומתיר' בזה קשיח הפרישה: (יט) פרי תולד, וכן פ"ח הגר"ו, וכן מוכח ב'יורה-דעה סוף סימן ק"ב פ"ה"ה: (כ) גמרא לפרוש הרמב"ם: תרגום: 1 חלב שתחת הקרום שעל הכרס. 2 הפאנצ'רין של מדינת רינס, שהיה נוהגם לאכלם.

הלכות פסח סימן תסח

שמתחילים בהם למקום שנהגו לעשות, ועושין עד חצות, (כו) ואלו הם: (ע) החגיגים והספרים והפוסקים, אבל שאר אמניות אם התחיל בהם (כו) קדם ארבעה עשר הוא שניגמר עד חצות: הגה ניש מקלין לומר ששלישה אמניות הנזכרים מתחילין ועושין עד חצות (כח) אפילו במקום שנהגו שלא לעשות. (כט) ואם התחיל (ל) מקבועד יום (לא) בשאר אמונות והוא לצורך המועד, (לב) עושין עד חצות, והכי נהוג (טו) בשם הרא"ש: **ו (לג) מושיבין שוכבין לתרגולים בארבעה עשר, דהיינו (יג) לתקן מקום שנעמדו התרגולים והתרגולות: ז' לתרגולת שישבה על הביצים (לד) שלשה ימים או יותר (לה) ומתה, מושיבין אהרת תחתיה כדי (לו) שלא יפסידו הביצים: ח' גורפין (פרוש, מוציאין במגרפה, והוא קלי מיחד לך) וכל (לז) מתחת רגלי בהמה: ט' *תתכל שפחצור לא יוציאנו אלא יסלקנו לצדין, ואם נתרבה פחצור יוציאנו (י) לאשפה: י' מוליכים ומביאים בלים מפית האמן כל היום אף-על-פי שצריך לצורך המועד:** הגה ונהגו (לח) שלא (טו) להקני דם בשום ערבי-יום טוב, ואין לשנות (כ"ב) בשם מהר"ם:

ל טו בשם הרא"ש
קסוף הלכות יום טוב
מ משנה שם וכתוב
המביאים כסוף הלכות
י"ט י"ט ל"ז גרסתו
פסוקא ביה י"ט
קסוף הלכות ב שם
קסוף הלכות ל"ז פרושו
שם סגורא וכו'
שפחצור ביה י"ט שם
ס משנה שם
ע פרושו שם
ידקטורש לה נקא
ס משנה שם

באר היטב

(י"ג) החגיגים. ויש פוסקים שגם הרציעין בכלל הג' אמניות ומשום האשקזן הפך לזה בחש"מ, ח"י ע"ש: (יג) לתקן. משמע אבל להושיב בתחלה על הביצים אסור, כ"כ הט"ו והמ"א, א"כ שהוא בענין שנוכר בסעיף שאחר זה: אכן לדעת רש"י מהר"ם לכתחלה להושיב על הביצים ב"ה, ע"ש, ועין בח"ט ס"פ מקום שנהגו, וכ"כ ה"ב"ש דמתר להושיב על הביצים להסתלקה. וכן בטור וב"י דכל הני דשרי שרי כל היום, אפילו אחר חצות, וכן אפילו במקום שנהגו שלא לעשות כל היום מסר להתחיל במלאכות אלו ב"ה. ועי' סימן תקלו: (יז) לאשפה. עי' סימן תקלה ס"ג, וצ"ל דידר קול מחוה"ט, ע"ה: (טו) להקני. דאיכא ספיקא דהשתת שפחצור שם חשבת נ"ש להובא ג"כ בקצרה לזמן בבח"ט סימן חקלב, וכשיי' סימן תפ"ל השיג עליו והסב דאין זיקה לטבילה וליקא מנהג כלל הוא בע"ש, וגם הצי"ח לענין נט"י ליקא דאין מקפידין כ"כ בצואה קצת שבין המפרנסים משעת לשבת, ובכ"ה יש מקלין לענין נט"י ס"ו, וכ"כ במקום שאפשר לשלם ע"י א"י, ואם א"א מ"מ אפשר לשלם בקדי או לשני דכ"ה אף בחוה"מ נראה דשרי. מ"מ בטבילות מנהג און לעשות כן, ועין סימן חקלב, עכ"ל. ונראה דלענין צואה חתם המפרנסים, מהמח' קפידא לנט"י: וכל לגבי הצואה משם ק"ל נטילת המפרנסים:

שערי השוקה

ועין לעיל סימן רס לענין נטילת צינים בע"ש בחוה"מ שפחצור שם חשבת נ"ש והובא ג"כ בקצרה לזמן בבח"ט סימן חקלב, וכשיי' סימן תפ"ל השיג עליו והסב דאין זיקה לטבילה וליקא מנהג כלל הוא בע"ש, וגם הצי"ח לענין נט"י ליקא דאין מקפידין כ"כ בצואה קצת שבין המפרנסים משעת לשבת, ובכ"ה יש מקלין לענין נט"י ס"ו, וכ"כ במקום שאפשר לשלם ע"י א"י, ואם א"א מ"מ אפשר לשלם בקדי או לשני דכ"ה אף בחוה"מ נראה דשרי. מ"מ בטבילות מנהג און לעשות כן, ועין סימן חקלב, עכ"ל. ונראה דלענין צואה חתם המפרנסים, מהמח' קפידא לנט"י: וכל לגבי הצואה משם ק"ל נטילת המפרנסים:

משנה ברורה

שנהגו לעשות עושין, הינו לגמר מלאכות שהתחיל בהן מקדם, או דמיני בג' אמניות, וברמב"ם: (כו) ואלו הן, החגיגים וכו'. ורצה לומר, (כ"א) אם הן לצורך יום טוב, ולא הקלו אלא באלו (כ"ב) מפני שהעם צריכים להם הרבה: (כו) קדם וכו'. והוא שעושה (כ"ג) איתן לצורך המועד: (כח) אפילו במקום וכו'. פרוש, מפני (כ"ד) שהן צורך גדול למועד: (כט) ואם התחיל וכו'. ורצה לומר, ובשאר אמונות להתחיל אסור בקל גוני פינן שהוא מקום שנהגו שלא לעשות, אלא דאם התחיל קדם יום י"ד מסר לגמר אם הוא לצורך המועד. וכל זה במקום שנהגו שלא לעשות, אבל במקום שנהגו לעשות (כ"ה) מתר, בין להתחיל בכל המלאכות בין לצורך המועד: (ל) מקבועד יום. הינו (כו) קדם הפך של יום י"ד: (לא) בשאר אמונות. ורציעין הוא בכלל שאר אמונות לרב הפוסקים, וכל זה לעשות מנעלים חדשים, אבל לתקן המקצעים ליום טוב, לכלי צלמא שרי להתחיל ולתקן עד חצות^(ט): [אחרונים]: (לב) עושין עד חצות. ומפינן שהגיע חצות (כו) קדיב להסיק באמצע מלאכה: ו (לג) מושיבין שוכבין וכו'. ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות, מסר להתחיל ולעשות כל אלו המלאכות [המזכרות עד סוף הסימן] כל היום [אחרונים]: ז' (לד) שלשה ימים וכו'. דבשלישה ימים (כ"ח) נפסלין מאכילה לגמרי, ואיכא פסידא רבה אם לא יושיב אהרת תחתיה^(ט), אבל קדם לכן, שצדין ראויין קצת למי שדעתו נפה ואינו איסטניס, לא מקלין להושיב עליהם תרגולת: (לה) ומתה. וכל-שכן אם ברסה, (כ"ט) שמתזיין אותה למקומה: (לו) שלא יפסידו הביצים. מוכח מזה דלהושיב לכתחלה תרגולת על ביצים בערב-פסח אסור אחר חצות^(ט), אכן כמה (ל) פוסקים מקלין בזה, ויש להקל (ל"ב) לעת הצורך קצת. ולדעה זו, אם מתה מושיבין אהרת תחתיה (ל"ג) אפילו אם הראשונה לא ישבה עליהן שלשה ימים: ח' (לז) מתחת רגלי בהמה. ומשליבין איתו לחוץ לאשפה. ועין בב"ח דרדפו דזוקא קשעומדת בהמה פחצור, אבל קשעומדת ברפת אין מתר רק לסלק לצדין: י' (לח) שלא להקני. דבערב שבוועות^(ט) יצא שד דשמו טבות, ואלו לא קבילו ישראל את התורה הוי טבת להו לבשריה וקלמניה, וגזרו רבנן על כל ערבי-יום טוב משום ערב שבוועות. ושרעפפין שקורין באנגרע"ס או קע"פ-נעצין^(ט), יש מפידין^(ט), מלכד הושענא נבא שהוא יום הדין, (ל"ג) ועל-כל-פנים בערב שבוועות יש להחמיר, ובלילה שלפני ערב-יום טוב מסר להקני חוץ מליל הושענא נבא. וערב יום טוב אחרון של פסח הכל מסר, דאינו רגל בפני עצמו. וכל זה בפרושה להקני לקריאות, אבל

באר הלכה

ומקנה וכדומה פנהגו בכל קהלות ישראל, דאי לאו הכי גם היא בעצמה נטלה לעזרות הממוכות לה בזה. ועין עוד פנסי דינים הרבה בזה פרי חדש ובחיי-אדם פל קכו: * תתכל שפחצור לא יוציאנו וכו'. עין בבאר הגורא שכתב. לדעת הרמב"ם אין ש"ך דין זה רק בחלו של מועד^(ט), מה שאין כן ב"י ואפילו אחר חצות מוציאין לאשפה בקל גוני. ולפי דבריו, גם לטרבח מנהגל שפריס בגמרא בקרסונו, דינא טבי. ודע, דמירושלמי מוכח דמן הרבה בודאי מסר להוציא לאשפה^(ט), והובא דבריו בפרוש רמב"ם תנאל, ובין אם נאמר דהירושלמי מ"י דנאק ב"י או אפילו בחל-המועד, על-פי-פנים ב"י בודאי מסר, ולפי הפראה נצלם מהפ"ח דבר הירושלמי הלו:

שער הצי"ח

(כ"א) הגר"א: (כ"ב) רמב"ם: (כ"ג) גמרא לפרוש הרמב"ם: (כ"ד) טהרמב"ם: ועין בש"ס שמינים שבשלישה דברים אלו קעינו בהם לקצמים מסר אפילו בחל-המועד [נגון פנסי מעשה הדין ובשאר דברים לביא מפרדינא ט"ס, עין שם]. וכל-שכן ערב-פסח קל יותר: (כ"ה) חקיעקב וסגור"ו וש"א: (כ"ו) פשוט: (כ"ז) פן מוכח פרא"ש: (כ"ח) עין בגמרא: (כ"ט) גמרא: (ל') רש"י ורא"ש ור"ן והסו"ד ומת"רם חלאה, וכן הצתיק הלבוש לדינא: (ל"ב) אלהי רבה וקביאו חתיי-אדם: (ל"ג) פ"ח ואלהי רבה: (ל"ד) חקיעקב וסגור"ו:

תרי"ם: 1 כווסת רות.

